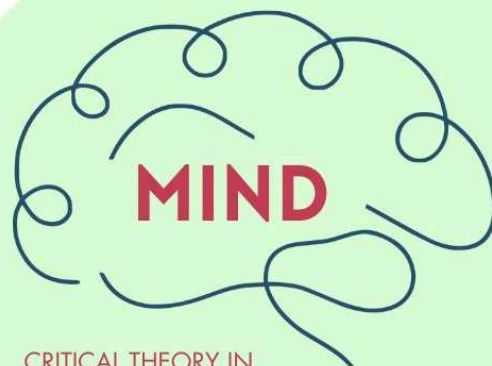

MIND: Ieteikumi pieaugušo izglītības politikas veidotājiem

Kritiskās domāšanas veicināšana neformālajā pieaugušo izglītībā

(Kopīgs ieteikumu dokuments, kas izstrādāts Erasmus+ projekta "MIND – kritiskā teorija pieaugušo izglītības praksē: iespējas kritiskai rīcībai" ietvaros)

CRITICAL THEORY IN
ADULT EDUCATION PRACTICE:
EMPOWERMENT FOR CRITICAL ACTIONS

Co-funded by
the European Union

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein. Project number: 2023-1-LT01-KA220-ADU-000153426

Saturs

Kopsavilkums	3
Ievads MIND projektā	4
Kāpēc kritiskā domāšana ir svarīga — MIND projekta rezultāti	5
Politikas plaša	5
MIND ieguldījums	5
Pierādījumi un galvenie secinājumi	6
Ievads politikas ieteikumos	6
Stratēģiskais un politiskais konteksts	7
Kopīga atbildība par kritiskās domāšanas veicināšanu	8
Ieteikumi ES, valstu, vietējiem un reģionālajiem politikas veidotājiem	8
A. Ieteikumi ES politikas veidotājiem	8
B. Ieteikumi valsts politikas veidotājiem	9
C. Ieteikumi vietējiem un reģionālajiem politikas veidotājiem	11
Integrācija ar ES sistēmām un politikas saskaņotība	14
Īstenošanas un ilgtspējības ceļi	14
Secinājums: aicinājums rīkoties	15

Kopsavilkums

MIND projekta mērķis bija pievērst uzmanību plaīnai pieaugušo izglītībā, kas palielinās visā Eiropā: sistemātisku, uz pierādījumiem balstītu pieeju trūkumu kritiskās domāšanas (KD) veicināšanai pieaugušo izglītojamo vidū. Īstenojot pētījumus, izstrādājot modeli un pilotprojektus, MIND pierādīja, ka KD nav abstrakts akadēmisks mērķis, bet gan praktiska kompetence, kas dod pieaugušajiem iespēju pieņemt apzinātus lēmumus, iesaistīties demokrātiskajā dzīvē un konstruktīvi reaģēt uz sociāliem un digitāliem izaicinājumiem.

Šo politikas ieteikumu mērķis ir pārvērst MIND secinājumus par rīcību pieaugušo izglītības (PI) politikas veidotājiem, pašvaldībām un PI sniedzējiem. Tajos ieteikts integrēt KD pieaugušo izglītības stratēģijās, finansēšanas shēmās, pedagogu mācībās un kopienas programmās.

Ievads MIND projektā

Erasmus+ projektā **MIND – kritiskā teorija pieaugušo izglītības praksē: iespējas kritiskai rīcībai** (2023–2025) iesaistīti astoņi partneri no Lietuvas, Latvijas, Horvātijas un Rumānijas. To koordinē Lietuvas Pieaugušo izglītības asociācija (LAAE). Projekta partneri pārstāv NVO, universitātes un pieaugušo izglītības iestādes, kurām ir pieredze reflektīvas, iekļaujošas un kopienā balstītas mācīšanās veicināšanā.

Projekta mērķis ir veicināt kritiskās domāšanas kultūru neformālajā pieaugušo izglītībā, stiprinot pedagogu kompetences un dot iespēju pieaugušajiem izglītojamajiem pielietot kritisko domāšanu personīgajā, profesionālajā un pilsoniskajā dzīvē.

Ar pētījumu, modeļu izstrādes, pilotprojektu un projekta rezultātu popularizēšanas palīdzību MIND ir pierādījis, ka kritiskā domāšana (KD) nav abstrakts akadēmisks mērķis, bet gan praktiska kompetence, kas dod pieaugušajiem iespēju orientēties informācijā, pieņemt pārdomātus lēmumus un aktīvi iesaistīties demokrātiskajā dzīvē.

MIND galvenie rezultāti ir šādi:

- [Zinātniskās literatūras un prakses apkopojums par kritisko domāšanu pieaugušo izglītībā](#);
- [Izpildziņojums par pieaugušo izglītības programmām un dokumentiem](#);
- [MIND modelis – pedagoģisks ietvars KD attīstīšanai, izmantojot šādus posmus: Aktualizēšana → Iepriekšējo zināšanu, pieredzes, intuīcijas izvērtēšana → Izpratne → Pārdomas un metaizziņa → Lēmumu pieņemšana](#);
- [MIND programma](#) un [MIND rīku komplekts](#) – mācību programma pieaugušo izglītotajiem;
- Ieteikumi pieaugušo izglītības politikas veidotājiem (šis dokuments).

Izstrādāts pamatojoties uz akadēmiskiem pētījumiem un pieaugušo izglītības praksi, MIND modelis nodrošina strukturētu, bet pielāgojamu ceļu kritiskās domāšanas attīstīšanai:

1. Aktualizēšana — izglītojamo iepriekšējo zināšanu, pieredzes un pieņēmumu aktivizēšana.
2. Iepriekšējo zināšanu, pieredzes un intuīcijas apšaubīšana — zinātkāres, izpētes un atvērta dialoga veicināšana.
3. Izpratne – informācijas analīze, vairāki skatījumi un spriešana.
4. Refleksija un metaizziņa — vērtību, aizspriedumu un seku izvērtēšana.
5. Lēmumu pieņemšana — kritiskās domāšanas piemērošana reālās pasaules kontekstos, kas noved pie pārmaiņām.

Kopā šie rezultāti piedāvā visaptverošu pieeju kritiskās domāšanas integrēšanai neformālajā pieaugušo izglītībā un veicina spēcīgāku, reflektīvāku Eiropas mācību kopienu veidošanos.

Kāpēc kritiskā domāšana ir svarīga — MIND projekta rezultāti

Mūsdienu strauji mainīgajā sociālajā un digitālajā vidē pieaugušie saskaras ar sarežģītiem izaicinājumiem – sākot ar informācijas un dezinformācijas izvērtēšanu un beidzot ar atbildīgu lēmumu pieņemšanu, kas ietekmē viņu ģimenes, kopienas un sabiedrību. Kritiskā domāšana (KD) ļauj pieaugušajiem uzdot jautājumus, analizēt un rīkoties, nevis pasīvi patērēt informāciju. Tā veicina:

- Personības attīstību, apzinoties sevi un pieņemot informētu lēmumu;
- Nodarbinātību, veicinot problēmu risināšanas prasmes un pielāgošanās spējas; un
- Demokrātisku līdzdalību, stiprinot pilsoņu spēju domāt un veidot dialogu.

Politikas plaisa

Neskatoties uz tās nozīmi, KD joprojām ir nepietiekami pārstāvēta pieaugušo izglītības politikā un stratēģijās visā Eiropā.

MIND izpildziņojumā par pieaugušo izglītības dokumentiem un programmām tika atklāts, ka:

- KD reti tiek tieši pieminēta pieaugušo izglītības politikas ietvaros;
- Ja tā ir iekļauta, tad bieži vien tā ir šauri saistīta ar digitālo vai mediju pratību;
- Tikai dažās nacionālajās stratēģijās ir aprakstītas konkrētas metodoloģijas vai atbalsta mehānismi KD attīstīšanai pieaugušo vidū; un
- Pedagogiem bieži trūkst gan konceptuālas skaidrības, gan praktisku rīku, lai efektīvi mācītu KD.

Šī plaisa uzsver nepieciešamību pēc stingrākām politikas vadlīnijām un pedagoģiskā atbalsta, lai nodrošinātu, ka KD kļūst par atzītu un izmēramu kompetenci pieaugušo izglītībā.

MIND ieguldījums

MIND projekts mazināja šo plaisu, izstrādājot uz zinātni un praksi balstītu modeli KD veicināšanai neformālajā pieaugušo izglītībā. Tas parādīja, ka pieaugušo mācību vide ir īpaši piemērota KD attīstībai, jo tā:

- veicina aktīvu iesaistīšanos, līdzdalību un pieredzes apmaiņu;
- balstās uz izglītojamo reālās dzīves kontekstiem, padarot refleksiju jēgpilnu; un
- ir elastīga un pielāgojama, dodot vietu dialogam, eksperimentiem un personīgajai izaugsmei.

Projekta MIND modelis strukturē mācību procesu piecos savstarpēji saistītos posmos: Aktualizēšana → Iepriekšējo zināšanu, pieredzes un intuīcijas apšaubīšana → Izpratne → Refleksija un metaizziņa → Darbība. Šis modelis atbalsta gan pedagogus, gan izglītojamās kritiskās domāšanas (KD) attīstīšanā kā kompetencē, kas apvieno kognitīvos, emocionālos un sociālos aspektus.

Pierādījumi un galvenie secinājumi

Pētījums, kas veikts, izmantojot Zinātniskās literatūras un prakses apkopojumu un izpildziņojumu, sniedza šiem ieteikumiem būtisku empīrisku pamatojumu:

- Pieaugušie izglītojamie vislabāk reaģē uz reālās dzīves un uz problēmu risināšanu balstītām aktivitātēm, nevis uz abstraktu teoriju.
- KD visefektīvāk attīstās, ja pedagogi darbojas kā veicinātāji, nevis tradicionālie skolotāji.
- Uzticēšanās, dialogs un savstarpēja cieņa ir būtiski nosacījumi KD attīstībai.
- Pieaugušo izglītības iestādes ir gatavas un motivētas integrēt KD pieeju, taču tām ir nepieciešama atzišana politikas līmeņā, resursi un profesionāls atbalsts.

Kopā šīs atziņas veido MIND ieteikumu pamatu politikai, parādot, ka KD veicināšana ir gan iespējama, gan nepieciešama, lai veidotu noturīgas, demokrātiskas un iekļaujošas mācību kopienas.

Ievads politikas ieteikumos

MIND projekts atzīst, ka kritiskās domāšanas (KD) attīstīšana pieaugušo vidū ir ne tikai izglītības mērķis, bet arī demokrātiska nepieciešamība. Turpmāk minētie ieteikumi balstās uz projekta ietvaros veiktajām pētniecības, izmēģinājuma un refleksijas aktivitātēm un ir strukturēti atbilstoši trim savstarpēji papildinošiem politikas rīcības līmeņiem:

- Eiropas līmenis — stratēģiskā vīzija un politikas saskaņošana;
- Valsts līmenis — sistēmu integrācija, finansējums un spēju veidošana;
- Vietējais un reģionālais līmenis — sabiedrības iesaistīšana un iekļaušana.

Šī daudzslāņainā pieeja atspoguļo pārliecību, ka efektīvai pieaugušo izglītības politikai ir jādabojas visos pārvaldības līmeņos un jāietver politikas veidotāju, pedagogu un pilsoniskās sabiedrības kopīga atbildība.

Turpmāk sniegtie ieteikumi balstās uz zinātniskiem pierādījumiem, pilotprojektu rezultātiem un projekta partneru kopīgām pārdomām.

Politikas ieteikumiem ir šādi mērķi:

- Formulēt rīcības politikas vadlīnijas par to, kā integrēt un veicināt kritiskās domāšanas (KD) attīstību pieaugušo vidū neformālajā izglītībā;

- Stiprināt pieaugušo izglītības popularizēšanas iespējas, dodot tām iespēju efektīvāk sadarboties ar politikas veidotājiem, pašvaldībām un citām ieinteresētajām personām;
- Atbalstīt šo ieteikumu izmantošanu kā interešu aizstāvības instrumentu politiķiem un lēmumu pieņēmējiem pašvaldību un reģionālā līmenī, veicinot pieaugušo izglītības pilsoniskās un sociālās ietekmes atzīšanu;
- Apliecināt pilsonisko atbildību un iesaistīšanos, izstrādājot ieteikumus, kas atspoguļo partnerorganizāciju un mērķgrupu kolektīvo pieredzi un sociālo apņemšanos;
- Veicināt uz zinātni un praksi balstītu politikas veidošanu, izmantojot uz pierādījumiem balstītus ieteikumus, saskaņā ar MIND pētījumu, pilotprojektiem un galvenajiem ES un valstu stratēģiskajiem dokumentiem;
- Veicināt pieaugušo izglītības politikas izstrādi, izceļot kritisko domāšanu kā galveno caurviju kompetenci, kas ir būtiska personības attīstībai, nodarbinātībai un demokrātiskai līdzdalībai.

Stratēģiskais un politiskais konteksts

Šie ieteikumi ir balstīti uz galvenajiem Eiropas un starptautiskajiem ietvariem, kas atzīst kritisko domāšanu par caurviju kompetenci, kas ir būtiska mūžizglītībai, iekļaušanai un demokrātijai:

- Eiropas Padomes ieteikums par pamatkompetencēm mūžizglītībā (2018. g.) atzīst KD kā būtisku kompetenci.
- Eiropas pieaugušo izglītības programma (2021.–2030. g.) — uzsver refleksiju un pilsonisko līdzdalību kā aktīvas pilsoniskuma prioritātes.
- LifeComp un DigComp ietvari – definē KD kā būtisku personisko, sociālo un digitālo kompetenču dimensiju.
- Eiropas demokrātijas rīcības plāns (2020. gads) — aicina stiprināt medijpratību un noturību pret dezinformāciju.
- UNESCO ieteikums par pieaugušo izglītību un mācīšanos (RALE, 2015) – veicina pieaugušo spējas būt autonomam, atbildīgam un kritiski domājošam.

Saskaņojot MIND ieteikumus politikai ar šiem ietvariem, projekts atbalsta politikas saskaņotību un veicina Eiropas vīziju par zinošiem, domājošiem un informētiem pilsoņiem.

Kopīga atbildība par kritiskās domāšanas veicināšanu

KD veicināšana pieaugušo vidū prasa sadarbību starp vairākām institūcijām un pārvaldības līmeņiem.

- Politikas sistēmām, finansēšanas iestādēm un pedagogiem ir jādarbojas kopā, lai nodrošinātu, ka mācību vide veicina refleksiju, dialogu un sociālo atbildību.
- ES iestādēm jānodrošina stratēģisko virzienu un ietvaru.
- Valsts iestādēm jāintegrē KD pieaugušo izglītības sistēmās un kvalitātes standartos.

- Vietējām pašvaldībām un pieaugušo izglītības iestādēm jāpārvērš šo politiku iekļaujošā un pieejamā mācību pieredzē.

Šī sadarbības pieeja nodrošina, ka kritiskā domāšana kļūst par dzīvu praksi, nevis tikai politikas koncepciju.

Ieteikumi ES, valsts, vietējiem un reģionālajiem politikas veidotājiem

Ieteikumi ir sagrupēti pēc rīcības līmeņa un atbildības. Katrs no tiem ir balstīts uz MIND rezultātiem un ir vērsts uz to, lai palīdzētu politikas veidotājiem, pašvaldībām un pieaugušo izglītības iestādēm stiprināt kritisko domāšanu neformālajā pieaugušo izglītībā.

A. Ieteikumi ES politikas veidotājiem

Ar ko var sazināties vai iesaistīt:

Eiropas Komisiju (Izglītības un kultūras ĢD, Nodarbinātības un iekļautības ĢD), Cedefop, ETF, EAEA, EPALE, Eiropas Parlamenta izglītības un nodarbinātības komitejas un Eiropas pilsoniskās sabiedrības tīklus, kas koncentrējas uz pieaugušo izglītību un demokrātisko līdzdalību.

1. Kritiskās domāšanas integrēšana ES PI stratēģijās

- Ieteikumi:
  - Iekļaut kritisko domāšanu (KD) kā caurviju kompetenci Eiropas mūžizglītības un pieaugušo izglītības stratēģijās.
  - Saistīt KD ar pašreizējiem ES ietvariem, piemēram, LifeComp, DigComp un Eiropas Prasmju programmu.
  - Pieskaņoties aicinājumam veidot ciešāku saikni starp digitālajām, sociālajām un pilsoniskajām kompetencēm.
- Ieviešana:
  - Iekļaut KD turpmākajos ES politikas atjauninājumos un Eiropas Padomes ieteikumos par pieaugušo izglītību.
  - Izcelt KD kā atbilstības vai kvalitātes kritēriju Erasmus+ un CERV uzsaukumos.
  - Veicināt apmaiņu starp ES finansētiem projektiem, kas koncentrējas uz KD, digitālo pratību un demokrātisko līdzdalību.

2. Atbalsts pētniecības, prakses un politikas sadarbībai ES līmenī

- Ieteikumi:
  - Veicināt daudzvalstu sadarbību starp pētniekiem, PI sniedzējiem un politikas veidotājiem, lai izpētītu KD attīstības modeļus un tās ietekmi uz sabiedrību.

- **leviešana:**
  - Finansēt kopīgus pētījumus un pilotiniciatīvas KD un aktīvas pilsoniskās iesaistes jomā.
  - Izveidot Eiropas darba grupu KD jautājumos pieaugušo izglītošanā, nodrošinot saskaņotību ar Eiropas Pieaugušo izglītības programmu (2021.–2030. g.).
  - Izplatīt rezultātus, izmantojot EPALE, FutureLabAE un Eiropas Mācību pilsētu tīklus.

3. Atzīt un apstiprināt KD kompetences visā Eiropā

- **leteikumi:**
  - Veicināt neformālās un ikdienas pieaugušo izglītības ceļā iegūtās KD kompetences atzīšanu visās ES dalībvalstīs.
- **leviešana:**
  - Izstrādāt starpvalstu vadlīnijas KD atzīšanai Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūras (EKI) ietvaros.
  - Iekļaut KD deskriptorus Eiropas mikroakreditāciju ietvarstruktūrās.
  - Veicināt digitālu atzīšanu KD kompetencēm, kas saistītas ar LifeComp jomām ("Kritiskā domāšana", "Refleksija", "Sadarbība").

B. Ieteikumi valsts politikas veidotājiem

Ar ko var sazināties vai iesaistīt:

Izglītības, Darba, Kultūras un Sociālās politikas ministrijas; valsts pieaugušo izglītības un kvalifikāciju aģentūras; skolotāju mācību iestādes; pieaugušo izglītības asociācijas un pētniecības padomes; valstu EPALE komandas.

1. Integrēt KD nacionālajās pieaugušo izglītības un mūžizglītības stratēģijās

- **leteikumi:**
  - Atzīt KD par vienu no galvenajām caurviju kompetencēm pieaugušo izglītības politikā un finansēšanas sistēmās.
  - Nodrošināt, lai KD tiktu skaidri parādīta līdzās lasītprasmei, rēķināšanas prasmei un digitālajām kompetencēm.
- **leviešana:**
  - Izdot valsts politikas vadlīnijas, kas nosaka KD kompetenci pedagogiem un izglītojamajiem.
  - Atsaukties uz MIND modeli kā praktisku pedagoģisko ietvaru.
  - Saistīt valsts izglītības, medijpratības un pilsoniskuma programmas ar KD kompetenci.

2. Finansējuma piešķiršana kapacitātes veidošanai un nepārtrauktai profesionālajai pilnveidei (NPP)

- Ieteikumi:
  - Atbalstīt sistemātiskas profesionālās pilnveides iespējas pieaugušo pedagogiem KD mācīšanās un novērtēšanā.
- Īstenošana
  - Pielāgot MIND programmas moduļus valsts profesionālās pilnveides kursiem vai mikroakreditācijām.
  - Veicināt uz refleksiju balstītas mācības un mentoringa pieejas pieaugušo izglītības tīklos.
  - Atbalstīt savstarpēju mācīšanos un prakses apmaiņu valsts un reģionālā līmenī.

3. Atbalstīt KD apguves atzīšanu un validāciju

- Ieteikumi:
  - Izstrādāt mehānismus, lai atzītu pieaugušo KD kompetenci, kas iegūta neformālās un ikdienas mācīšanās ceļā, izmantojot mikroakreditācijas, mācību portfolio vai pilsoniskās iesaistes sertifikātus.
- Īstenošana
  - Integrēt KD valsts iepriekšējās mācīšanās validācijas (VPL) sistēmās.
  - Atļaut PI centriem izsniegt digitālas nozīmītes vai sertifikātus par sasniegumiem KD.
  - Saskaņot valsts mēroga atzīšanas rīkus ar LifeComp un DigComp sistēmām.

4. Atbalstīt kopienas partnerības KD apguvei

- Ieteikumi:
  - Atbalstīt sadarbību starp PI sniedzējiem, NVO, kultūras iestādēm, vietējiem plašsaziņas līdzekļiem un universitātēm, lai piedāvātu kopīgas KD programmas un paaugstinātu KD mācību rezultātu līmeni.
- Ieviešana:
  - Finansēt valsts mēroga pilotprojektus, kuros MIND modelis tiek testēts jaunos kontekstos (darbavietā, kopienā, digitālajā PI).
  - Veikt Eiropas Komisijas pētījumus par KD ietekmi uz demokrātijas noturību un nodarbinātību.
  - Kopīgot rezultātus, izmantojot EPALE vai nacionālos PI tīklus.

5. Iekļaut KD indikatorus kvalitātes nodrošināšanas sistēmās

- Ieteikumi:
  - Izstrādāt izmērāmus rādītājus KD mācību rezultātiem un iekļaut tos nacionālajās pieaugušo izglītības novērtēšanas sistēmās.
- Ieviešana:
  - Definēt ar KD saistītus rezultātus (piemēram, refleksija, spriešana, pilsoniskā līdzdalība).
  - Izmantot refleksijas žurnālus, izglītojamo portfolio un aptaujas kā pierādījumu avotus.

- Iekļaut KD aspektus valsts mēroga PI uzraudzības un novērtēšanas ziņojumos.

C. Ieteikumi vietējiem un reģionālajiem politikas veidotājiem

Ar ko var sazināties vai iesaistīt:

Pašvaldību padomes, reģionālās izglītības pārvaldes, vietējos pieaugušo izglītības centrus, bibliotēkas, NVO, universitātes un kultūras iestādes, kas iesaistītas mūžizglītībā un pilsoniskajās iniciatīvās.

1. Integrēt KD pieeju vietējās mācīšanās un pilsoniskajās stratēģijās

- Ieteikumi:
  - Iekļaut KD kompetences attīstību pašvaldību izglītības, kultūras un pilsoniskās attīstības plānos.
- Ieviešana:
  - Izveidot Kopienas kritiskās domāšanas laboratorijas pieaugušo izglītības centros, bibliotēkās vai kultūras iestādēs.
  - Integrēt KD kā vienu no mērķiem vietējās demokrātijas, iekļaušanas vai ilgtspējības iniciatīvās.

2. Nodrošināt piekļuvi un iekļaušanu

- Ieteikumi:
  - Nodrošināt loģistikas un finansiālu atbalstu (norises vietas, transports, digitālā piekļuve), lai pieaugušie ar ierobežotām iespējām (piemēram, seniori, migranti, mazkvalificēti cilvēki) varētu piedalīties KD mācību programmās.
- Ieviešana:
  - Piedāvāt pieaugušajiem ar ierobežotām iespējām bezmaksas līdzdalību vai līdzdalību par zemu dalības maksu KD semināros.
  - Nodrošināt norises vietas, transporta subsīdijas, bērnu aprūpi vai piekļuvi digitālajam aprīkojumam.
  - Sadarboties ar sociālajiem dienestiem, NVO un migrantu organizācijām informācijas sniegšanas jomā.
  - Plānot programmas elastīgi (vakaros, nedēļas nogalēs), lai uzlabotu pieejamību.

3. MIND modeļa pielietošana izglītības praksē

- Ieteikumi:
  - Izmantot piecu posmu MIND modeli kā pedagoģisko pamatu kursiem un semināriem.
  - Mudināt pedagogus veicināt MIND modeļa izmantošanu jebkurā mācību priekšmetā.

- **leviešana:**
  - Integrēt piecus MIND modeļa posmus esošajos pieaugušo izglītošanasursos (digitālās prasmes, nodarbinātība, sociālā iekļaušana), lai nodrošinātu reflektīvu mācību ciklu.

4. Iesaistīt vietējos lēmumu pieņēmējus kā mācīšanās dalībniekus

- **leteikumi:**
  - Mudināt pašvaldību vadītājus un valsts ierēdņus pašiem piedalīties KD semināros, stiprinot uz pierādījumiem balstītu lēmumu pieņemšanu un sabiedrības uzticēšanos.
- **leviešana:**
  - Aicināt mērus, padomniekus un valsts ierēdņus piedalīties īsos KD semināros vai dialoga sesijās.
  - Izmantot reālus vietējās politikas izaicinājumus kā mācību piemērus, lai pielietotu KD rīkus.
  - Veicināt kopīgus refleksijas pasākumus starp lēmumu pieņēmējiem un iedzīvotājiem, lai stiprinātu savstarpēju izpratni un uz pierādījumiem balstītu lēmumu pieņemšanu.

5. Veidot nepārtrauktu KD attīstību organizācijās

- **leteikumi:**
  - Izveidot regulārus iekšējos savstarpējas mācīšanās un mentorēšanas procesus, lai pedagogi varētu apmainīties ar KD mācīšanas pieredzi.
- **leviešana:**
  - Organizēt regulāras refleksijas nodarbības, savstarpējus novērojumus un kopīgi vadītas nodarbības, izmantojot MIND programmu un rīku komplektu.

6. Veicināt vietējās partnerības un izglītojamo iesaistīšanos

- **leteikumi:**
  - Atbalstīt sadarbību starp PI centriem, NVO, universitātēm un kultūras organizācijām, lai kopīgi izstrādātu KD programmas.
  - Izstrādāt programmas, kurās izglītojamie identificē problēmas, izpēta perspektīvas un ierosina aktivitātes. Kritiskā domāšana tiek stiprināta, kad izglītojamie izjūt atbildību par savu mācīšanos.
- **leviešana:**
  - Iesaistīt izglītojamos kopīgās nodarbībās un kopienas projektos.
  - Veicināt savstarpēju dažādu paaudžu mācīšanos.
  - Izmantot uz projektiem balstītas vai problēmu risināšanas pieejas, kur izglītojamie definē reālas problēmas un pārbauda risinājumus.
  - Iekļaut refleksijas un atgriezeniskās saites, lai izglītojamie varētu novērtēt savas darbības rezultātus un ieteikt uzlabojumus.

7. Ietekmes mērīšana un paziņošana

- Ieteikumi:
  - Izmantot vienkāršus pašnovērtējuma rīkus, lai dokumentētu izmaiņas izglītojamo attieksmē, lēmumos un iesaistē, demonstrējot to finansētājiem un politikas veidotājiem.
- Ieviešana:
  - Apkopot atsauksmes, izmantojot pašnovērtējuma rīkus (piemēram, refleksivo žurnālu) un īsas aptaujas.
  - Dokumentēt ietekmes stāstus, kas parāda, kā izglītojamie pielieto KD pieeju ikdienas dzīvē vai kopienas darbībā.
  - Dalīties ar rezultātiem gada pārskatos, politikas aprakstos un vietējos plašsaziņas līdzekļos, lai palielinātu atpazīstamību.
  - Izmantot iegūtos secinājumus to iekļaušanai finansējuma iegūšanas priekšlikumos un savas darbības popularizēšanai.

8. Iesaiste informācijas popularizēšanā

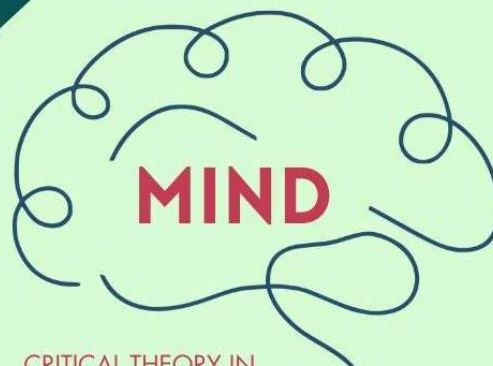
- Ieteikumi:
  - Aktīvi iepazīstināt vietējos politikas veidotājus, darba devējus un sabiedrības grupas ar PI lomu KD attīstībā.
- Ieviešana:
  - Izstrādāt ikgadējus “Ietekmes ziņojumus”, kuros atspoguļotas kopienas izmaiņas, kas radušās KD programmu rezultātā (piemēram, pilsoniskā līdzdalība, sociālās iekļaušanas stāsti).

Aicinājums rīkoties

MIND partnerība apstiprina, ka kritiskā domāšana ir nepieciešama noturīgām, demokrātiskām un saliedētām sabiedrībām. Atbalstot pieaugušos domāt, uzdot jautājumus un rīkoties, pieaugušo izglītības sistēmas var palīdzēt iedzīvotājiem orientēties sarežģītos jautājumos ar pārliecību un empātiju.

Šie ieteikumi aicina politikas veidotājus, pašvaldības un pieaugušo izglītotājus sadarboties, lai saglabātu MIND mantojumu: padarīt kritisko domāšanu par mūžizglītības noteicošu iezīmi un caur to stiprināt kopienas un pašu demokrātiju.

Aicinām ieinteresētās personas visā Eiropā pievienoties šo ieteikumu īstenošanā praksē, izmantojot sadarbību, dialogu un kopīgu mācīšanos.

CRITICAL THEORY IN
ADULT EDUCATION PRACTICE:
EMPOWERMENT FOR CRITICAL ACTIONS

Co-funded by
the European Union

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein. Project number: 2023-1-LT01-KA220-ADU-000153426